

NIVEL DE TRAI

The transition to the market economy brings about immediate effects upon the living standards, representing a problem of real interest and preoccupation for the scientific researches of the Institute for Quality of Life.

In this context, Mr. Barbu's article deals with the factors which influence the population's needs, with the trends of the needs system and also with the relation between the needs and the possibility to accomplish them.

The paper of Mr. Dimbean is referring, by the means of some synthetical indicators analysis, to the concrete economic and social situation of Romania, to the deterioration of the living standards as a result of many factors actions, among them the problem of resources being a central one. Besides the own capital, the borrowed one will help the economy rehabilitation and the radical change of the living standards coordinates.

The third article approaches the definition of the relative and absolute poverty, the modalities to determine the line of it in different countries and also the economic and cultural concept of poverty. Irrespective of the option as concerns its definition, we may say that "the reduction of the poverty" means "the economic development".

The article signed by Mrs. Călin and Miss Zecheriu enrols for the same field of interest, presenting their approach to settle the line of poverty through an original way, called the "structural method".

The study of the incomes structure, distribution and dynamics of the Romanian population has in view, as the paper of Mr. Gheorghe and Mr. Dimbean outlines, the settlement of some possible strategies to stimulate the economic performances, by the means of incomes distribution allowing for each membre of the society a level of living situated upon the minimum one.

Mr. Iatan is referring in his article to the minimum wage as an instrument of the social policy, as a way of protection

against the inflation, unemployment or other negative effects of the transition.

The following paper of Mrs. Gheorghe Camelia approaches the problem of the consumption models of some atypical families or venerable ones-in the present-day conditions-resulting from a pilot inquiry unfolded last year by the Institute for Quality of Life.

The last article of this ample chapter concerning the level of living belongs to Mr. Leifer and it tries to underline the ways to calculate the index of the living cost, the possibilities of incomes indexation, the optimum ratio of coverage the price difference through compensations.

PROBLEME REFERITOARE LA EVOLUȚIA NEVOILOR DE CONSUM ALE POPULAȚIEI DIN ROMÂNIA

Dr. GHEORGHE BARBU

Nevoile de consum * ale populației au constituit și constituie elementul primar în determinarea activităților umane și — așa cum arată istoria — evoluția lor a avut loc într-o strânsă dependență de nivelul și structura producției de bunuri materiale și spirituale. Această relație, esențială în oricare moment al dezvoltării societății, generează și mari probleme în cele mai diferite sfere ale existenței sociale. În unele etape, în special cele caracterizate prin schimbări radicale, ca cele pe care le cunoaște țara noastră în prezent, nevoile de consum nesatisfăcute contribuie, alături de alte fenomene, la degradarea conceptelor de justiție, de corectitudine și de responsabilitate; deci, respectivele nevoi acționează în sens nefavorabil asupra stării de spirit, provocând reacții contradictorii, neliniști sociale.

Actuala stare de lucruri din țara noastră se distinge printr-o serie de fenomene ieșite din comun, greu de suportat de către unele categorii ale populației atît din cauza nivelului de gravitate atins, cît și datorită persistenței lor.

* Una din problemele dificile pe care le pune studiul nevoilor de consum este aceea a departajării acestora de dorințele de consum. Respectînd sensul strict, se poate spune că în timp ce conceptul de nevoie de consum definește ceea ce se impune a fi satisfăcut pentru a nu leza fizic sau psihic pe omul situat într-un anumit context economic și social (bineînțeles nu conjunctural), dorința exprimă năzuința acestuia de a avea, a folosi, a beneficia de ceva peste nevoi, asigurîndu-și în acest fel, o anumită plăcere; trebuie arătat, totodată, că prezența nevoii nu exclude afirmarea dorinței, după cum satisfacerea unei nevoi poate atrage un grad de satisfacție, de plăcere. În procesul evoluției social-economice, dorințe manifestate într-o etapă pot deveni nevoi pe trepte superioare ale dezvoltării sociale.

Societatea românească cunoaște de mai mulți ani o situație deosebită în ceea ce privește gradul de satisfacere a nevoilor individuale de consum. Mai ales cu începere din primul an al deceniului al nouălea, între nevoile respective și posibilitățile de satisfacere s-a manifestat o discrepanță evidentă, ale cărei proporții au crescut continuu, în primul rând datorită diminuării posibilităților ca rezultat al ineficienței economiei centralizate și al politicii economice voluntariste desfășurate ani în șir. Discrepanțe mari au apărut nu numai la produsele nealimentare, la bunurile de folosință îndelungată și la foarte multe servicii, dar, ceea ce a fost și mai dăunător, și la produsele alimentare *, la căldură, la lumină, la asistență medicală etc.; ca urmare nu au fost satisfăcute *nevoi de bază* și încă din cele considerate *minime* ** pentru menținerea nealterată a fondului biologic al ființei umane.

În privința nevoilor psiho-sociale ***, este de subliniat, între altele, faptul că, deși se introduseseră învățământul obligatoriu de zece ani și se trecuse la generalizarea celui de 12 ani, populația a fost frustrată de multe posibilități pe care le oferă actualul nivel european de civilizație pentru satisfacerea preferințelor și aspirațiilor de natură spirituală. Limitele gândirii vârfului piramidei din cadrul fostei ierarhii conducătoare din țara noastră îngreădeau întregul proces de exprimare și de manifestare a spiritualității românești. Mijloacele de informare în masă (presa, televiziunea, radioul), pe lângă că fuseseră obligate să-și restrângă aria preocupărilor, au fost împinse spre plafonare și siluirea limbajului utilizat, devenind neinteresante și mai ales stresante. Cultura, și în special literatura originală beletristică și chiar cea științifică, a fost forțată să se alinieze la cerințele formulate de eșalonul de la conducere, iar traducerile din literatura străină au fost restrinse; în plus, în anii '80, reducerea drastică a tirajelor a limitat accesul populației la noutățile culturale. Un efect negativ imens asupra intelectualității din România, cu consecințe nefavorabile pe multiple planuri ale dezvoltării economico-sociale a țării noastre, l-a avut reducerea, până la eliminarea totală, a importului de presă și de cărți din străinătate, mai ales din țările occidentale.

Neîmplinirile pe plan spiritual ce au rezultat în asemenea condiții s-au adăugat la lipsurile de ordin material, accentuând laturile negative ale situației referitoare la condițiile de viață și amplificând gradul nemulțumirilor întregului popor.

* În acest sens este grăitor însuși faptul că, în 1989, consumul pe locuitor la o serie de produse alimentare s-a situat sub nivelul anului 1980: cu 19% la carne și produse din carne, cu 16,69% la lapte și produse din lapte, cu 12,4% la zahăr și produse din zahăr, cu 1,3% la ouă (calculat pe baza datelor din *Anuarul statistic al României 1990*, București, Comisia Națională pentru Statistică, p. 129).

** Având în vedere și opiniile exprimate de experți ai unor organizații internaționale (a se vedea și raportul *Basic Human Needs*, elaborat de John Mc Hale și Magda Cordel Mc Hale pentru U.N. Environment Programme, în aprilie 1977), pentru generațiile actuale, din grupa *nevoilor de bază* considerăm că fac parte acele nevoi care privesc alimentația, îmbrăcămintea-încălzămintea, locuința, sănătatea și educația, iar din cea a *nevoilor minime* — primele patru grupe, toate aparținând categoriei de necesități biofizice.

*** Această grupă de nevoi, esențială pentru caracterizarea vieții omului modern, include o gamă extrem de largă de necesități, între care: instruirea, informarea, comunicarea de la distanță, odihna, securitatea personală, protecția socială, cerința unui mediu ambiant nepoluat ș.a.

Ca un proces firesc, nevoile personale de consum — care cunosc un evantai extrem de larg de forme de manifestare — au evoluat tot timpul în anii anteriori și vor continua să evolueze și în viitor, provocând mutații pe planul trebuințelor, dorințelor, exigențelor și preferințelor*. Evoluția nevoilor nu a înregistrat și nu va înregistra nici în viitor aceeași dinamică peste tot și nici nu se manifestă în același sens și cu aceeași intensitate la fiecare componentă. În raport cu situația din țările dezvoltate, în care la unele grupe de nevoi accentul în satisfacerea lor se pune mai ales pe latura calitativă, în România, în perioada anterioară și în prezent, în rezolvarea majorității nevoilor se manifestă, simultan și cu vigoare, ambele laturi; aceasta reprezintă, după părerea noastră, una din trăsăturile caracteristice principale actuale ale sistemului de nevoi ale populației din România.

1. Factori care acționează asupra nevoilor populației

Procesele ce au loc în amploarea și structura nevoilor populației din România, ca de altfel din oricare țară, sînt provocate și stimulate de foarte mulți factori, din care unii endogeni, aceștia exprimînd necesități de natură biologică și psihologică ale ființei umane, și alții exogeni, deosebit de importanți; cei din urmă, din care o parte însemnată au un caracter istoric, provoacă modificări în amploarea și în deosebi în structura tuturilor grupelor de nevoi, dar mai ales a celor denumite de unii specialiști nevoi secundare și terțiare**.

Cele două grupe de factori nu acționează separat, ci se întrepătrund și se intercondiționează; relația cea mai puternică se manifestă în sens univoc, respectiv prin efectul produs de cei din a doua grupă asupra celor din prima. Bunăoară, factorii endogeni sînt foarte puternic influențați de raportul dintre efortul fizic și cel psihic solicitate de activitățile desfășurate, raport care cunoaște modificări substanțiale în majoritatea domeniilor, în sensul creșterii consumului de energie nervoasă și diminuării efortului muscular. Cu toate că în economia noastră mecanizarea complexă și mai ales automatizarea și cibernetizarea proceselor de producție nu au cunoscut extinderea întilnită în țările dezvoltate, fenomenul de modificare a raportului amintit este prezent și, după toate probabilitățile, odată cu re tehnologizarea producției, se va accentua. Practica arată că asemenea schimbări determină modificări puțin perceptibile pe perioade scurte (dar clare după scurgerea unui număr mai mare de ani) în cerințele oamenilor, în modul lor de viață. Cele mai evidente mutații care au loc în structura nevoilor umane ca rezultat al condițiilor de muncă impuse de tehnicile și tehnolo-

* La o asemenea situație conduce însuși specificul nevoilor, acestea variînd într-o măsură mai mare sau mai mică, de la o gospodărie la alta și de la persoană la persoană; dacă unele, primate în substanța lor și nu sub aspect cantitativ și calitativ, se întilnesc la colectivități relativ mari de oameni, altele sînt individualizate.

** Din grupa nevoilor secundare se consideră că, în prezent, fac parte acele nevoi care se referă la aparatura electrocasnică, la petrecerea timpului liber și la cultură, iar din cea a nevoilor terțiare cerințele de obiecte și servicii de lux (a se vedea Jesus Ibarrola, Nicolas Pasquarelli, *Nouveau dictionnaire économique et social* p. 62—65, Paris, Edition Sociales, 1981).

giile noi sînt cele care se *produc pe plan psihic* și constau în necesitatea ridicării continue a gradului de *instruire, de cultură* și în nevoia, în creștere, de *relaxare*. În sensul amplificării preocupărilor pentru ridicarea gradului de instruire și mai ales pentru însușirea mai multor profesii acționează și situația pe care o are forța de muncă în economia de piață, care îi impune acesteia adaptabilitate ridicată la restructurările din economia națională.

Direct și prin intermediul unor asemenea cerințe, raportul, în permanență evoluție, dintre latura fizică și cea nervoasă a muncii provoacă restructurări și în cererea diverselor grupe de mărfuri de consum personal, de bunuri de folosință îndelungată și de servicii. Deplasarea cererii de consum personal (ce-i drept, nu întotdeauna vizibilă) are loc spre mărfuri și servicii de calitate ridicată și de o anumită finețe; o asemenea consecință decurge din însăși creșterea gradului de instruire a întregii populații, din mărirea ponderii celor cu studii superioare în ansamblu și, în ultimă instanță, din rafinarea gusturilor. În țara noastră, în anii anteriori, această relație a fost deformată în mare măsură datorită faptului că, pe de o parte, salariile și în general veniturile diverselor categorii socio-profesionale au fost distorsionate, aceste venituri fiind stabilite pe baza unor criterii politice și mai puțin în funcție de exigențele profesiei și ale muncii specifice, de rolul acestora pe plan social, iar, pe de altă parte, din cauză că oferta existentă de mărfuri și servicii a limitat exprimarea (prin intermediul cererii) a nevoilor reale.

Într-o direcție similară acționează și *restructurările care au loc între profesii și în cadrul grupelor socio-profesionale*, restructurări rezultate, în ultimă instanță, din reorientarea industriei, din procesul de perfecționare continuă a tehnicilor și tehnologiilor și deci din solicitarea într-o măsură crescîndă a profesiilor care presupun un consum sporit de energie nervoasă*. Reducerea și chiar eliminarea efortului fizic în tot mai multe activități și operații impun schimbări, deloc negliabile, mai ales în structura consumului alimentar și într-o oarecare măsură nealimentar (îmbrăcăminte, încălțăminte ș.a.), precum și în cererea de servicii. În ceea ce privește produsele alimentare, profesiile sînt de luat în considerare *îndeosebi* cînd este vorba de satisfacerea, în măsura necesară, a nevoilor organismului uman de lipide și de gluhide.

La scară națională, nevoile populației din România sînt și se vor afla, ca peste tot în lume, sub *incidența numărului populației și a structurii acesteia*. Realitatea arată că începînd de la consumul alimentar cotidian pînă la serviciile medicale și cele turistice, folosite sporadic, nevoile populației diferă în grade variate, în funcție de sex și mai ales de vîrstă**. Diferențe există atît la nivelul nevoilor fundamentale de

* Mutațiile care au loc în structura grupelor socio-profesionale, ca și alte procese, nu antrenează schimbări imediate în trebuințele oamenilor. Vechile opțiuni și judecăți asupra a ceea ce este util persistă mult în atitudinea unor persoane uneori pînă la sfîrșitul vieții, iar altele capătă forme intermediare, plasîndu-se între cerințele precedente și cele noi.

** Potrivit unor grafice întocmite de Academia Națională de Științe a S.U.A., nevoile oamenilor în funcție de vîrstă cunosc următoarele curbe: la alimentație, acestea cresc începînd de la 5 pînă la 20 de ani, după care rămîn relativ constante; cele referitoare la profesie se măresc între 15—20 ani și se mențin la un nivel ridi-

consum, cât și la celelalte; bunăoară, în structura consumului copiilor și al adolescenților, alimentele bogate în proteine și în minerale au un rol mai mare decât la populația aparținând altor grupe de vîrstă.

Datorită promovării, timp de mulți ani, a unei politici ce se situa deasupra intereselor populației, deceniul al nouălea a însemnat pentru toate grupele de vîrstă din țara noastră, dar mai ales pentru copii și bătrîni, mari privațiuni; între principiile afirmate și posibilitățile oferite, perioada la care ne-am referit mai sus a reprezentat un *antimodel al condițiilor de viață*. Situația copiilor din orfelinate și a celor handicapați, situație făcută publică în cursul anului 1990, a pus în evidență aspecte zguduitoare și puternic acuzatoare la adresa defunctului regim*.

În viitor, în țara noastră, pe baza noilor condiții ce se vor crea în economie și a anulării acelor acte legislative care contraveneau respectării demnității omului și libertății de decizie în domeniul demografiei va avea loc, după toate probabilitățile, o creștere a populației vîrstnice și, în consecință, nevoile specifice se vor face simțite într-o proporție mai mare. Este posibil ca acest fenomen să fie atenuat, cel puțin pe o perioadă de timp, de efectul reprivatizării pămîntului și a altor mijloace de producție, proces care va reda familiilor țărănești și altor categorii de familie motivația și justificarea de a avea, nu unul, ci mai mulți copii. S-ar putea, de asemenea, ca satisfacerea, în condiții de confort, a nevoilor fundamentale (de hrană, îmbrăcăminte, locuință, asistență medicală ș.a.) să stimuleze natalitatea, s-o aducă la un nivel normal. În astfel de condiții, grupele de nevoi caracteristice copiilor vor cunoaște o anumită expansiune și, în consecință, vor acționa în sensul reducerii relative a volumului nevoilor specifice populației de vîrstă a treia; un efect invers îl va avea *fenomenul emigrației* care, în viitor, chiar dacă își va diminua din amploare, va cuprinde, în principal, persoane tinere.

Dincolo de a satisface praguri de nevoi, în devenire, societatea românească are de rezolvat, imediat, *problema reducerii decalajului alarmant dintre nevoile* — ca să le spunem așa, „în exercițiu” — ale tuturor oamenilor și mai ales ale copiilor și bătrînilor, de o parte, și *posibilitățile de acoperire și satisfacere a acestor nevoi*, pe de altă parte.

Urbanizarea, ca proces, cu consecințele sale asupra modului de viață** și deci cu ecou asupra nevoilor celor care trec de la sat la oraș

cat pînă la 50 de ani, după care scad pînă la 68—70 de ani; nevoile referitoare la sănătate sînt ridicate în primii cinci ani de viață, după care se diminuează și rămîn la nivelul cel mai de jos pînă la 40 de ani, cînd reiau alura ascendentă; nevoile de ordin casnic evoluează lent pînă la 25 de ani, rapid — în continuare — pînă la 35—37 de ani și după aceea scad treptat (după John Mc. Hale, Magda Cordel Mc Hale, *Basic Human Needs*, 1977).

* Gravitatea situației este și mai bine pusă în evidență de faptul că, în timp ce mulți copii duceau o viață mizeră, legislația în funcțiune pe vremea lui Ceaușescu impusă de ei însuși, forța natalitatea; în acest sens au acționat, în primul rînd, legea care interzicea avortul și legea în care era prevăzută contribuția fixă a persoanelor fără copii (Legea nr. 3/1977).

** Mediul urban se imprimă pe multiple planuri în sfera nevoilor personale; între altele, dacă ar fi de luat în considerare nevoile de îmbrăcăminte și încălțăminte ale orașenilor, acestea se diferențiază de cele ale majorității populației satelor; diferențe mai mari sau mai mici există și la alte grupe de nevoi (inclusiv la cele de alimentație).

(în special în centrele urbane mijlocii și mari) s-ar putea să-și reducă din amploarea și intensitatea efectelor asupra nevoilor, îndeosebi în perioada *ultimului deceniu* al secolului actual. Scăderea posibilă a forței efectelor acestui proces, în viitorul imediat și pe termen mediu, decurge din consecințele pe care le vor avea transformările impuse de necesitatea trecerii la economia de piață și din consolidarea acestei forme de economie în țara noastră, consecințe care se vor manifesta sub forma încetinirii procesului de urbanizare a populației.

În sfera nevoilor, îndeosebi a celor care se situează în afara celor fundamentale, sînt de întrevăzut schimbări sensibile și ca urmare a *influențelor exercitate de condițiile de viață din alte țări*. Posibilitățile, în creștere, de care dispun cetățenii români de a călători în afara granițelor țării, contactul cu modul și condițiile de viață ale populației din diverse țări deschid, fără îndoială, poarta altor nevoi, dar mai ales contribuie la modificarea gusturilor și preferințelor. Și cum țările cele mai vizitate vor fi cele din Europa, în majoritate țări în care oamenii se bucură de condiții de viață superioare celor de la noi, înseamnă că va fi accelerat procesul de rafinare a gusturilor cetățenilor români.

Însăși *privatizarea și chiar constituirea societăților comerciale și a regiilor autonome* antrenează cerințe noi în viața oamenilor și mai ales a unor categorii de persoane. Astfel, pe lângă preocupările de primă importanță pentru consolidarea poziției întreprinderilor proprii prin alocarea unei părți mari din profit pentru dezvoltarea și înnoirea aparatului material de producție, patronii și conducătorii diverselor firme industriale, de transporturi, comerciale, bancare, principalii deținători de pachete de acțiuni vor acorda atenție asigurării de condiții de viață care să contribuie la ridicarea prestigiului și credibilității lor în fața propriilor salariați și a partenerilor de afaceri. În ceea ce privește cererea, aceasta va însemna solicitarea, într-o măsură mai mare, a unor produse de lux la toate grupele de bunuri de consum personal. În cazul țăranilor individuali, grija pentru consolidarea gospodăriilor proprii îi va împinge pe mulți să facă economii mari (cel puțin în anumite perioade) la cheltuielile destinate consumului personal, în scopul de a cumpăra pământ, de a-și mări numărul de animale și de a-și dota gospodăria cu unelte și mașini agricole.

Efectele sociale care vor decurge din mecanismele economiei de piață, între care existența șomajului și stratificarea puternică a populației în funcție de avere și de venituri, vor acționa în mod direct și imediat asupra cererii, nevoile reale situîndu-se, mai ales în cazul persoanelor și familiilor afectate, la o distanță mare de posibilitățile de obținere a tuturor bunurilor de consum individual necesare. Consecințe deloc neglijabile pe planul cumpărării diverselor mărfuri și servicii de consum de către unele categorii ale populației va avea și *inflația*; proporțiile acesteia vor influența, într-o măsură însemnată, volumul și structura cererii reale. În condițiile unei inflații galopante (manifestată prin creșterea substanțială a prețurilor și tarifelor) este de întrevăzut că o mare parte din această cerere (cea provenită de la populația cu

venituri mici) se va orienta spre mărfuri și servicii ieftine, care, în general, sînt de o calitate inferioară.*

Factorii prezentați mai sus, la care pot fi adăugați alții (ca, de exemplu, modificările în ecologia așezărilor urbane și a țării), nu acționează izolat asupra nevoilor oamenilor, ci în mod *sinergetic*; pe parcurs pot să apară anumite modificări în intensitatea acțiunii fiecărui factor, dar nici unul nu-și încetează existența. Cînd fenomenul este privit în perspectivă, efectul cel mai clar constă în diversificarea nevoilor și mai ales în ridicarea gradului de exigență, orice nevoie, indiferent din ce sferă a umanului face parte, avînd propria sa evoluție.

Trebuie arătat, totodată, că deoarece nevoile de consum personal ale oricărui om se manifestă într-un context social, acestea sînt puternic influențate de standardul de viață pe care îl au ceilalți membri ai grupului din care face parte; pentru a nu fi copleșit de propria sa condiție, cel rămas în urmă depune eforturi, uneori disperate, pentru a se încadra în grup, deci vedește nevoj inspirate din situația materială și spirituală a grupului.

2. Tendințe în sistemul de nevoi ale populației

Procesele care au avut și au loc în dimensiunile și structura nevoilor populației din țara noastră au fost și sînt, într-un fel, influențate de nivelurile atinse în satisfacerea cererii, în anii cu situația cea mai bună, din România și chiar de starea de fapt din țările europene dezvoltate.

În evoluția nevoilor de consum ale populației autohtone, nivelurile maxime la care s-a ajuns anterior (indiferent de an) în satisfacerea nevoilor manifestate pe diverse planuri au jucat și joacă un rol propulsor; reculurile care au avut loc, cu începere de la sfîrșitul anilor '70, la posibilitățile reale de satisfacere a nevoilor nu au putut modifica cu nimic curba ascendentă a acestora, *curba respectivă avînd un caracter ireversibil* **.

În etapa pe care o parcurgem, din cauza situației moștenite, a dificultăților întîmpinate (parte din ele normale) în asimilarea reformelor de trecere la economia de piață există unele neajunsuri în producție, cu consecințe însemnate pe planul ofertei de bunuri și servicii destinate consumului individual; acestea fac să se manifeste cu pregnanță o serie din nevoile de bază și mai ales cele care se referă la alimentație***, garderobă, iar în multe localități urbane, și la locuințe. În același timp, se resimt cu putere nevoile pentru anumite bunuri ce intră în dotarea gospodăriei și a familiei, între care: televizoare (îndeosebi

*Un rol esențial în menținerea unui anumit echilibru între cererea reală și inflație îl poate avea indexarea veniturilor populației (în principal a salariilor și a pensiilor) în raport cu creșterea prețurilor bunurilor și serviciilor de consum personal, dar nu trebuie ignorat faptul că această indexare contribuie la susținerea fenomenului inflaționist.

** Legitimația potrivit căreia o nevoie satisfăcută declanșează alte nevoi nu și-a încetat acțiunea în anii diminuării ofertei de bunuri și servicii.

*** Această precizare se desprinde și din prelucrarea răspunsurilor obținute prin diverse sondaje de opinie efectuate, în 1990 și 1991, de cercetători din Institutul de Cercetare a Calității Vieții

cele color), frigidere, congelatoare, autoturisme ș.a. Cantitățile de cereale și de alte produse agricole intrate în posesia țărănimii ca urmare a reprivatizării pământului n-au contribuit încă la reducerea presiunii cererii de pe piața orășenească atât la pîine, cît și la alte mărfuri agroalimentare (carne, lapte, grăsimi, ouă etc.).

Pentru viitor, odată cu manifestarea nevoilor de bază, care (la anumite grupe de bunuri și servicii) nu vor cunoaște plafonare decît sub aspect cantitativ, *structural și calitativ evoluînd în continuare*, se poate întrevădea exprimarea mai puternică a unor nevoi ce țin de confortul locuinței *, de confortul călătoriilor (inclusiv al deplasărilor de la domiciliu la locul de muncă), de sănătate, de satisfacerea unor pasiuni personale (hobby) etc. Un număr tot mai mare din populația țării se va orienta spre modele de viață bazate pe excluderea nesatisfacerii nevoilor elementare.

Momentul transpunerii în faptă a unei asemenea orientări se află într-o strînsă dependență de mai multe variabile, între care : evoluția ofertei de mărfuri și servicii (cantitativ, structural și calitativ), modificarea veniturilor, evoluția prețurilor, a tarifelor ș.a.

Datorită creșterii numărului de aparate electrotehnice și electronice din gospodăriile personale, măririi gradului de dotare a populației cu autoturisme, extinderii proprietății private asupra locuințelor ** ș.a. va spori mult *nevoia pentru o serie de servicii de întreținere și reparații*, din care unele sînt, în prezent, atât cantitativ cît și calitativ, cu mult sub nivelul necesităților exprimate. În general, serviciile sînt, așa cum se poate constata din situația existentă, insuficiente, puțin diversificate și nesatisfăcătoare sub aspectul calității.

Nevoia de destindere, de folosire în mod plăcut a unei părți cît mai mari din timpul liber, nevoie care se va accentua datorită impunerii unui regim riguros de muncă în condițiile economiei de piață, va determina creșterea cererii adresate întregului set de servicii (transport, cazare, servirea mesei, agrement-divertisment) care concură la satisfacerea acestor nevoi. Totodată, diferențierea crescîndă dintre veniturile personale și cele familiale va impune asigurarea unui evantai mare de grade de confort la serviciile respective, ceea ce va permite satisfacerea celor mai diferite niveluri de exigență și accesibilitatea largă a populației.

În ansamblul sistemului de nevoi personale, o poziție în continuă creștere o vor ocupa *nevoile spirituale* ***, cele care izvorăsc, pe de o parte, din cerințele actuale și viitoare ale activităților umane și, pe de altă parte, din dorința (transformată în multe cazuri, în adevărată pa-

* Legat de locuință, este posibil să se dezvolte gustul pentru decorațiuni și să se manifeste un interes crescînd pentru interioare de mare rafinament. Ca urmare, va spori cererea de articole și de servicii avînd rolul de a satisface aceste cerințe.

** Fenomenul a devenit pe deplin posibil în condițiile legislației actuale.

*** Deoarece vizează și latura comportamentală, atitudinea fiecărui individ în cadrul micro și macrocolectivității din care face parte, precum și față de problemele acesteia, *nevoile* respective depășesc interesul individual; în asemenea sfere ale psihicului, societatea — prin instituțiile reprezentative — percepe mai bine problemele care trebuie să fie soluționate.

siune) unui număr tot mai mare de oameni de a-și îmbogăți continuu informațiile din diverse sfere ale cunoașterii. De aici rezultă necesitatea ca toate mijloacele care au ca obiectiv satisfacerea acestor nevoi (între care: învățămîntul, presa, T.V., radio, literatura științifică și beletristică etc.) să captiveze interesul unui număr cît mai mare de persoane și să transmită mesaje sau să ofere informații valoroase pentru dezvoltarea intelectuală și morală a populației*. Printre nevoile spirituale resimțite tot mai puternic, în peisajul românesc, după Revoluția din Decembrie 1989 se înscrie și exprimarea sentimentelor de natură confesională, practicarea cultelor nemaifiind supusă, în prezent, vreunei restricții.

Pe ansamblu, nevoile de consum ale populației din țara noastră vor evolua și sub influența *aspirațiilor și speranțelor*, aflate într-un proces continuu și rapid de dezvoltare ca urmare a perspectiveilor prefigurate de trecerea la economia de piață.

3. Relația nevoi — posibilități de satisfacere

Că vrem sau nu să-i spunem dialectică, relația dintre nevoile materiale și spirituale ale oamenilor, de o parte, și posibilitățile de satisfacere a acestora, de altă parte, este așa cum a demonstrat-o practica socială din toate timpurile — relația fundamentală a societății omenești. Nevoile cunosc, în general, o evoluție permanentă, dar în ritmuri lente și de aceea procesul respectiv este aproape imperceptibil pentru una și aceeași generație. Mișcarea nevoilor umane este rezultatul unui mecanism propriu, care constă în aceea că satisfacerea, într-un anumit grad, a unei nevoi declanșează amplificarea sa sau generează alte nevoi**. În raport cu posibilitățile de satisfacere, nevoile se găsesc întotdeauna în avans și acesta este și motivul pentru care producția de bunuri materiale și spirituale trebuie dezvoltată neconținut. Deși între cei doi termeni ai raportului există tot timpul un decalaj, de înrăutățire a situației nu se poate vorbi decît atunci cînd decalajul respectiv se mărește ca urmare a diminuării sau chiar a aplatizării posibilităților de satisfacere.

Țara noastră cunoaște de mai mulți ani un asemenea ecart, greu de suportat și trecerea la economia de piață, cu toate reformele pe care le implică acest proces***, urmărește normalizarea raportului într-o perioadă cît mai scurtă. Pînă la normalizare vor continua însă să existe o serie de neajunsuri, cu contribuție masivă la menținerea ofertei de mărfuri și de servicii într-o situație cu mult inferioară nu numai față de nevoi, ci și față de cererea efectivă. Acestea vor defavoriza populația

* Relația existentă între gradul de cultură și cerințele de ordin material face ca schimbările care vor avea loc pe plan spiritual să se resimtă și în sfera nevoilor materiale de consum ale oamenilor.

** Într-un anumit fel, dimensiunea unei nevoi de consum este exprimată prin însăși cantitatea de bunuri materiale sau de servicii necesare satisfacerii acesteia.

*** Între măsurile adoptate în acest scop se înscriu: asigurarea cadrului legislativ pentru manifestarea liberei inițiative, constituirea societăților comerciale și a regiilor autonome, Legea fondului funciar, legiferarea unor condiții stimulative pentru atragerea de capital străin, liberalizarea prețurilor ș.a.

în postura sa de consumator și în mod deosebit păturile cu venituri mici și foarte mici.

Cel mai important dintre neajunsuri este gradul scăzut de folosire a capacităților de producție din multe întreprinderi industriale datorită unor cauze, între care: slaba aprovizionare tehnico-materială, defecțiunile în funcționarea mașinilor, utilajelor și instalațiilor, grevele, gradul ridicat de indisciplină al multor salariați (situație favorizată de reducerea, cu totul arbitrară, a normelor de producție) ș.a. În ultima parte a anului 1990 și în continuare, astfel de fenomene s-au amplificat sensibil, între altele ca urmare a unor condiții externe și interne nefavorabile, a punerii întreprinderilor într-o situație nouă de a acționa de sine stătător, fără să existe un spirit managerial autentic.

În susținerea celor afirmate vin datele din evidențele Comisiei Naționale pentru Statistică, potrivit cărora, în anul 1990, gradul de utilizare a fondului de timp maxim disponibil de lucru al muncitorilor din industria republicană a fost de 88,9%, față de 92,7% în anul precedent. Ca urmare, practic, au rezultat 600 644 mii om-ore neutilizate; din tot acest timp, întreruperile din diverse motive tehnice au fost de 12,5% față de 4,7% în 1989.

La diminuarea cantității de mărfuri aduse pentru desfacere prin comerț au contribuit, și probabil că vor mai contribui, vânzarea unor produse de conducerile întreprinderilor producătoare către salariații proprii, sustragerile de mărfuri din fabrici, nepunerea în vânzare sau dosirea de produse fabricate înainte de a se aplica legea referitoare la liberalizarea prețurilor ș.a. Este de presupus că, prin aplicarea fermă a prevederilor legislației referitoare la organizarea întreprinderilor ca societăți comerciale și regii autonome, precum și a altor măsuri care urmăresc întronarea principiilor economiei de piață în țara noastră, neajunsurile menționate și cele neenumerale vor fi înlăturate și, ca urmare, în viitor va avea loc o ameliorare consistentă a volumului și structurii fondului de marfă din unitățile comerciale. Schimbarea radicală a situației va fi posibilă după privatizarea unei părți din industrie, după restructurarea acesteia și după retehnologizarea întreprinderilor, cu consecința sa firească — mărirea substanțială a productivității muncii — și odată cu manifestarea pe scară largă a mecanismului concurenței.

Liberalizarea prețurilor, care, în condițiile unor cantități insuficiente de mărfuri, a condus și conduce la urcarea — uneori din cale afară de mare — a prețurilor de vânzare cu amănuntul, conține în sine riscul ca, pe parcursul a unu pînă la trei ani, să aibă loc diminuarea accesului multor consumatori la o serie de mărfuri sau apariția imposibilității de a și le procura, în cantitățile dorite. Această măsură, fără de care este de neconceput trecerea la economia de piață, încurajarea inițiativei particulare și atragerea masivă de capital străin, urmează să aibă — cumulat — cu retehnologizarea întreprinderilor — consecințe pozitive spectaculoase asupra ofertei de mărfuri*. Ca urmare, se vor produce schimbări mari în raportul cantitativ-fizic dintre cerere și ofertă,

* Liberalizarea prețurilor va acționa și asupra țărânilor în calitatea ei de deținătoare a unor însemnate cantități de cereale și de alte produse agricole, determinând-o să aducă pe piață o cantitate mare din produsele respective și să nu le mai stocheze.

cu efecte însemnate asupra prețurilor de vânzare cu amănuntul, acestea cunoscînd, în cele din urmă, un proces de stagnare dacă nu chiar de diminuare.

Prin compensațiile acordate salariaților și pensionarilor, prin creșterea burselor pentru elevi și studenți, a ajutoarelor sociale, a alocațiilor pentru copii, a ajutoarelor de maternitate ș.a. s-a urmărit eliminarea sau cel puțin reducerea substanțială a consecințelor negative ale creșterii prețurilor și tarifelor asupra puterii de cumpărare a populației (în principal a salariaților și a pensionarilor de asigurări sociale).

Pornind de la măsurile adoptate și de la soluțiile preconizate a fi utilizate pentru protecția socială a populației în viitorul apropiat, se poate formula aprecierea că mărirea prețurilor va afecta, totuși, gradul de acoperire a nevoilor oamenilor și îndeosebi ale unor grupuri, între care cele constituite din familii cu mai mulți copii minori, cu șomeri, ale unor categorii de pensionari ș.a.; în cazul familiilor în care există șomeri, discrepanța dintre nevoi și gradul de satisfacere a acestora crește atît din cauza mecanismului prețurilor (inclusiv a inflației) în condițiile economiei de piață, cît și datorită reducerii substanțiale a veniturilor familiale. Procesul de stratificare a populației în funcție de venituri, proces ce se va amplifica în economia noastră mai ales în condițiile în care va domina proprietatea privată asupra mijloacelor de producție, va determina diferențierea, într-o măsură foarte mare, a familiilor sub aspectul gradului de satisfacere a nevoilor. În asemenea condiții, pentru a se evita situațiile dramatice, intervenția statului sub diverse forme, inclusiv prin menținerea, sub control, a prețurilor la unele categorii de mărfuri reprezintă o necesitate. Creșterea accesului din partea categoriilor de populație cu venituri modeste la acele mărfuri și servicii care contribuie la menținerea și ridicarea nivelului de trai poate fi susținută (cu efect ridicat) de stat prin mijloace de stimulare a creșterii și diversificării ofertei de pe piața internă, între care: aplicarea de impozite mici sau scutirea (pe un număr de ani) de impozite asupra profitului obținut de firme producătoare de bunuri de consum sau prestatoare de servicii pentru populație, scăderea taxei scontului în cazul creditelor pentru investiții în anumite ramuri ale economiei naționale, diminuarea sau scutirea de taxe vamale la importul unor mărfuri ș.a.

*

* * *

În ansamblul condițiilor ce se cer a fi întrunite pentru ca oferta de mărfuri și de servicii de pe piața internă să fie bogată și variată, aceasta fiind premisa fundamentală pentru menținerea prețurilor și tarifelor la un nivel rezonabil și pentru satisfacerea nevoilor personale de consum într-un grad cît mai ridicat, o însemnătate esențială au folosirea potențialului economiei și, ca una din pîrghiile acestei folosiri, *asigurarea cu diverse materii prime și cu energie și înainte de toate cu energie electrică.*

Așa cum arată realitatea din țara noastră, problemele care se ridică în legătură cu energia electrică sînt procurarea resurselor energetice primare și mai ales *diminuarea consumurilor de energie* pe unitatea de produs, acestea fiind, în prezent, în România, de cîteva ori mai

mari decit în țările dezvoltate. Rezolvarea radicală a situației devine posibilă prin restructurarea industriei și prin rețehnologizarea întregii economii naționale, dar există mari posibilități de reducere a consumului de energie electrică și prin folosirea, cu spirit gospodăresc, a tehnicii și tehnologiilor actuale, posibilități ce nu trebuie ignorate de factorii de răspundere din unitățile economice și chiar neeconomice.

În perspectivă, atingerea, la consumul personal de bunuri și servicii, a parametrilor caracteristici țărilor dezvoltate nu poate fi concepută fără ridicarea, la nivelul cunoscut de acestea, a randamentului diverselor mașini, utilaje și instalații și fără *diminuarea drastică a tuturor consumurilor de materii prime, materiale și de energie* (bineînțeles nu în detrimentul calității) pe unitatea de produs. Diminuarea unora din resursele naturale și creșterea dificultăților în extracția lor, însoțite de preocuparea crescândă a unui număr tot mai mare de țări pentru propria lor dezvoltare, fac din diminuarea consumurilor un imperativ de prim ordin al prezentului și viitorului țării noastre, o condiție importantă pentru asigurarea de ofertă bogată și variată de mărfuri pe piața internă. Un rol însemnat în această direcție îl are și reintroducerea în ciclul de producție a tuturor materialelor recuperabile, indiferent de natura acestora; ignorarea și lipsa de interes față de posibilitățile pe care le creează revalorificarea diverselor materiale nu numai că privează economia națională de anumite resurse ce nu necesită cheltuieli mari pentru a deveni produse utilizabile, dar au consecințe nefavorabile asupra vieții și prin aceea că participă la deteriorarea cadrului natural.

Satisfacerea unora din nevoile de consum ale populației autohtone se află într-o strânsă dependență și de dezvoltarea comerțului exterior, în principal de volumul și structura importurilor. Acestea contribuie atât direct cât și indirect la creșterea ofertei de mărfuri și de servicii de consum pe piața internă. Contribuția directă se realizează prin importul de mărfuri destinate consumului personal, iar cea indirectă — prin aducerea de mașini, utilaje, instalații și tehnologii cu care se utilizează întreprinderile aparținând industriei ușoare, unitățile agricole, întreprinderile prestatoare de servicii pentru populație ș.a., precum și prin importul de materii prime și materiale necesare producerii de bunuri de consum.

Creșterea aportului importurilor la aprovizionarea pieței interne, aport văzut nu ca un fenomen sporadic și cu efecte destabilizatoare pentru economia națională, nu ca o cale de transformare a economiei românești într-un apendice ale economiilor dezvoltate din Europa, presupune mărirea și diversificarea exportului (de mărfuri și de „invizibile”); dacă acestea nu au loc, apar dificultăți în calea importurilor, cu consecințe negative pe planul asigurării populației cu o serie de produse, între care unele imposibil de procurat pe alte căi (de exemplu citrice, banane ș.a.).

La dezvoltarea comerțului exterior, care nu mai este un monopol al statului, la încurajarea creșterii amplitudinii operațiunilor de import și de export și a altor acte economice internaționale este de așteptat să contribuie însăși trecerea la convertibilitatea (deocamdată limitată) a leului, măsură adoptată de Guvernul României la începutul anului 1991.